

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Gabrielis Cossartii E Societate Iesv Orationes Dvae: I.
Aduersus Nouitatem Doctrinae. II. Extemporalis defensio,
aduersus Satiram Francisci Dumonstier**

Cossart, Gabriel

Parisiis, 1651

Gabrielis Cossartii E Societate Iesv Oratio Adversvs Novitatem Doctrinae:
Habita Lutetiae, ad Scholarum Claromontanarum Instaurationem. VI. Non.
Octob. M. DC. L.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12233

GABRIELIS COSSARTII
 E SOCIETATE IESV
 O R A T I O
 ADVERSUS NOVITATEM
 DOCTRINÆ:

*Habita Lutetiæ, ad Scholarum Claromon-
 tanarum Instauracionem.*

VI. NON. OCTOB. CLD. IDC. L.

ET V S est illa, & à magistris Po-
 liticæ doctrinæ summo consen-
 su posita lex, Viri Illustrissimi,
 vt quidquid est affine nouita-
 ti, summoueatur ciuitatis aditu,
 longéque à populi moribus & studiis arcea-
 tur. Sic enim sibi persuadent homines sapien-
 tissimi: cùm Imperium omne vetustate, tan-
 quam altis radicibus, nixum fundatúmque sit;
 vetustate, tanquam plenâ iam & adultâ luce,
 splendescat: nihil esse, quo certiùs vel decus
 extingui reipublicæ, vel firmamenta conuelli,

quàm nouitate possint. Quamobrem pellen-
dam esse republicâ pronunciant velut ho-
stem; neque tantùm cùm insurgit, & mina-
tur palàm, summâmque rerum aggreditur;
sed etiam cùm ludos exiguis in rebus inno-
xios ludit, cùm blanditur, cùm fauet, exitio-
sam habendam esse, & ex toto fugiendam:
vt pestilentia non tantùm grauiores auras,
pleniorésque afflatus, sed etiam anhelitus le-
uissimos, suspicionémque ipsam periculi decli-
namus. Omnino id sunt in rep. nouitates, quod
in oceano venti, qui cùm aspirent blandiùs
primùm, fluctúsque mulceant propè ad deli-
cias, mox in tempestates & naufragia desi-
nunt; aut si minus atrocitatis habent, inani-
tatis certè habent plurimum, & qui mare
commouerunt cum periculo, iidem sæpe si-
ne cuiusquam commodo euanescent. Vtinam
autem, vt plerumque venti, ita nouitas sem-
per omnis sine procellis & ruinis euanesce-
ret! vtinam non assuefaceret ciuium animos
antiquitatem fastidire, cuius tantam in vulgus
reuerentiam vult esse magnus regendæ reipu-
blicæ auctor Aristoteles, vt instituta veterum
etiam minùs idonea tolerari malit interdum,
quàm suspicionem præberi populo, posse ali-
quid rescindi, quod sit à maioribus constitu-
tum.

*L. 2. Poli-
tic. c. 6.*

rum. Fluctuaret enim semper respub. neque posset vnquam firmo in statu consistere, si pro cuiusque libidine aliud ex alio commutare fas esset. Blanditur nouitas quidem, sed insidiosis illecebris, quæ populum sic adiungunt sibi, vt à repub. diuellant; sic admirationem excitant sui, vt contemptiōnem pariant vetustatis: rapit omnium mentes, sed eo plerumque impetu, qui remp. concutiat: inflamat animos, sed iis facibus, quæ ad regnorum incendia exardescant. Quæ res tam persuasa Romanis fuit, vt labem in ipso vocabulo nouitatis hæere voluerint, & turbulentos ciues, hostesque patriæ, satis à se notatos duxerint, si rerum nouarum cupidos appellarent. Quòd si tam præceps & lubrica nouitas est, tantumque habet ad nocendum vniuersa periculi: multò est tamen illa doctrinæ, quàm rerum cæterarum, ad labefactandam remp. sapientibus visa procliuior.

Quamobrem cùm nos præcipuè pars illa spectet, munusque docendi nostrum, cuius intermissam de more professionem instaurare hodie dicendo sum iussus: iam inde ab hoc aditu, id omnium nomine profiteor vnus, nouitatem non segniori quàm antè curâ prohibendam ab his scholis esse, quæ nunquam nisi

B

ad reipub. ciuiumque commoda, patuerunt. Quæ disciplinæ ratio vt intelligatis, Auditores, quàm iusta sit, quàmque meritò nostra: hoc aio: vt illa seruetur, omnium interesse, patriæque communis; & effecturum me hac oratione confido, doctrinæ nouitatem reip. periculosam esse. Et quoniam non priuatam hîc personam sustineo, sed communi fungor munere, omnium, quas scholæ nostræ profitentur, artium aperiendi curriculi: non hærebo in vno quodam genere disciplinæ, sed palàm in vniuersis faciam, quàm tutas, si saluam rempub. volumus, à nouatorum iniuriis esse oporteat: simul id perficiam, vt me nemo putet vni cuiquam recenti doctrinæ infensum ad dicendum venisse, cuius sermo ad omnes æquè pertinebit.

Atque hoc primùm affirmanti mihi quis non assentiatur, quæ res timeri publicis rebus à nouitate solent, eas nouorum dogmatum maximè proprias esse, turbas, dissidia, factiones? Fouent scilicet ingenia foetus suos, amantque perditè, & nouitia inuenta, vt pusiones suos nutriculæ solent, suauius deosculantur, pugnaciúsque defendunt. Non desunt qui recentem partum suscipiant, vt proprium, & suum: tot parentes habet, quot amatores nancisci-

tur: atque ut quisque vetustiore doctrinâ minimè instructus, & eâ quasi orbatus est; ita nouellam hanc cupidissimè adoptat. Vix nata est, cùm factionis est mater. huic efferendæ patroni sui student impensiùs, hanc ambitiosius prædicant; siue homines arrogantissimi hanc vnam plurimi faciunt fastidio cæterarum; siue cùm illius infirmitatis sint inanitatísque conscij, vim illi atque robur à sectæ conspiratione quærunt; seu demum, cùm non temere soleant auræ illæ nouitatum, nisi à turbulentis ingeniis excipi, obsequuntur hi parentque indoli suæ, & turbas, vbi nactos se occasionem putant, moliuntur. Hinc iam quasi discessione factâ, feruere incipiunt contentiones partium, pugnatur magnis animorum ardoribus, atque hoc pertinaciùs pugnatur, quòd ingeniorum certamen est: quorum cùm ignea & cælestis natura sit, quis miretur ex eorum conflictu exprimi fulgura quædam & tonitrua, quibus omnia perturbentur? Quis non intelligat quàm facilè pariant discrepantes sententiæ studiorum dissimilitudinem & voluntatum, disiungantque concordiam illam ciuium, quâ vnâ maximè reipub. quies & tranquillitas continetur?

Familiam ducis emerisæ nuper philosophiæ:

præclarè, nisi recens omnis secta, seu contumaciâ fautorum, seu fato alio quodam, obnoxia turbis esset. Nouum doctrinæ figmentum architectatus es: bellè, nisi verustam alteram & suâ canitie venerabilem, exemplo pessimo, arrogantius sustulisses. Innoxium est tuum illud scientiæ genus, neque ad remp. attinet: commodè (dandum enim est aliquid tibi) commodè inquam, si stare hîc nouandi libido possit. Sed quis hoc non videat, illam modicâ in re audendi impunitatem, gradum esse ad maiora deinceps tentanda iactum; illôsque ipsos, qui nouis aliquando rebus inductis rempub. impulerunt in præceps, prolusisse minimis initiis ad decretoria facinora, & exiguis in rebus audaciæ tyrocinium posuisse?

1.7. de leg.

Quid est quod videri leuius in republ. possit, quàm ioci, lusûsque pueriles? horum nouitate, tanquam ad perniciem exitiûmque propensâ, benè temperatis ciuitatibus summus reipubl. artifex Plato interdicit; obseruari iubet, quibus se pueri ludis oblectent; vetat ne quos vsurpare sinantur, nisi consuetudine receptos; si secûs faxint, si quod inter eos vigere lusionis genus coeperit præter morem patriæ, modûmque communem: tum verò, quantulum id cunque iudicetur ex sese,

id tamen tantæ vir grauitatis & iudicij, affirmare totidem verbis non veretur; non esse pestem vllam reipub. hac ludorum à pueris adhibitâ nouitate maiorem. At quid admodum ciuitatis interest, an equitent in arundine pueri, an in corbe nauigent? quid aliud diceret, si bello duces, non pueri ludo certarent? aut quæ posset ab eo maior adhiberi cautio, si de reip. non de pilæ conseruandis legibus præciperet? perinde quasi cum pila & trocho, fortunæ orbis, & Græciæ fata verterentur. Profitetur nimirum, non tam à se quid pueri moliantur in præsens, quàm quid grandiores iidem aufuri sint, timeri; corrumpti teneram indolem, animosque peruertere illâ morum inconstantia, & desultoriis cupiditatibus; neque ciues olim in reipub. quietos fore, qui semper fastidio præsentium assueuerint. Quapropter eâdem interdictum lege, ac propè religione vult, ne vel carmina modulentur, nisi vsitata; vel ad numeros saltent, nisi patrios; vel formam adsciscant vestium, nisi popularem: in his, omnique vitâ communi noui quidpiam comminisci, nefas esse. *did.*

Et erit, Auditores, erit vt minus in ingenis artibus videatur ad rempubl. momenti, quàm in nugis pueritiæ constitutum? interest

reip. quibus pueri ludis indulgeant, non intererit, quam iuuentus disciplinam accipiat? è re communi est quid saltent, non erit quid litterarum addiscant? refert patriæ quibus induantur vestibus, non quibus artibus imbuantur? periculum est, si friuolis etiam, & ludicris in rebus deflectatur à patriâ consuetudine; in doctrinis vnis, erunt artes quædam alieniores, quàm vt ad rempubl. pertineant? nouari, antiquari, permisceri omnes impune poterunt.

Propulsanda est certè nouandi libertas à disciplinis omnibus, ne tandem in aliquâ vnâ noceat. Cùm enim illæ non tantùm subtiliter differendi leges & acutè intelligendi contineant, sed etiam benè honestéque viuendi; neque viros solùm eruditos sed etiam bonos ciues instituant; cùm omnia priuatæ, ciuilibusque vitæ officia temperent, omnia sacrorum iura describant: hoc diligentius est licentia omnis a toto illarum corpore cohibenda. arcenda est nouitas ab ipsarum limine, ne interiorē in sedem grassari pergat: prohibenda eius in dialecticam incurfio, ne hinc in mores hominum, in descriptionem reipublicæ, in legum sanctitatem, & religionum irrumpat: ne in res maximas recepta, tempe-

states faciat, quæ turbas aliquando in minimis excitauit.

Nam ubi semel erupit hæc vâsania, quem audendi sibi modum facit? Rarò acquieuit in maiorum sententiis, cui nouam aliquam fabricari, & promere de suo impune licuit: at siue delinitus prioris inuenti laude, siue hoc hominis ingenium est; vbique parturit, vbique suus esse vult: nihil in mora est antiquitatis auctoritas, ex quo neglecta semel, & inuerecundè despecta est: displicent militares viæ, quia tritæ vulgaresque sunt: quærendi noui quidam in omni scientia calles, nullius adhuc tentati vestigiis, nullius suspitione & coniectura indicati. Et verò cùm ad doctrinas omnes idem afferatur ingenium: quid exspectandum est ab eo, cuius temeritas periculum in arte vnâ fecit, nisi vt peræquè tractentur ab eodem omnes; neque politicæ disciplinæ parcat, qui temerè in reliquas & petulanter incurrit. Quantò est igitur consultiùs, pestem illam, in re tenui, in eruditionis parte maximè otiosâ, minimèque per se suspectâ blandientem elidere!

Neque id verò commentitiæ cuiusdam est reip. proprium, cuius conceptam animo formam sic expressisse Plato dicitur ad specimen

optimè constitutæ ciuitatis, vt non descripsisse remp. sed optâsse sit visus. Nihil profero, quod sæpiùs non sit ad huius regni salutem & incolumitatem, regum nostrorum edictis, & Senatûs auctoritate prouisum. Turbabat Petrus Ramus in Parisiensi academia (quæ tota repugnabat) & reiecto peripatetico differendi genere, nouum quoddam dialecticæ simulacrum excitauerat: huius doctrinam Franciscus primus publicis litteris damnatam compescuit: ipsi scholis in posterum omnibus, omnique docendi munere interdixit. Irrepserrat in eandem academiam hæc, quæ Nominalium appellata est philosophia: eam Ludouicus XI. regum nostrorum, ex omni memoriâ, reip. regendæ prudentissimus, exterminari scholis Parisiensibus omnique regno iussit, premi auctorum libros, contumaces exilio multari. Et Ludouicus quidem, præter vniuersum odium nouitatis, hoc etiam promptiore animo sectam illam in rerum nominibus illudentem oppressit; quòd intelligeret, quantas excitâisset vbique turbas illius princeps Ochamus: qui à nouandæ doctrinæ confidentiâ, ad nouarum in rep. rerum molitionem profiliès, aduersus Pontificem Maximum cum Ludouico Bauaro Cæsare conspirauerat,

eúmque solebat hortari, vt fortiter ferro faceret, se interim stylo acriter pugnaturum Franciscus verò prælagire iam inde videbatur quoniam esset illa Rami euasura temeritas, hominis quo insignius exemplum posteritati nemo dedit, quàm fœdè illa nouitatis intemperantia à minimis initiis ad ipsius reipubl. labem & exitium gliscat: qui cùm nouam grammaticam, nouâ docendi viâ, nouisque præceptionibus edidisset; cùm in rhetoricæ principes, linguâ stylóque inuectus, spreuisset Aristotelem, risisset Tullium, Quintilianum explosisset, nouamque esset ipse dicendi artem fabricatus; cùm in philosophiâ tragœdias, aduersùs philosophiæ parentem, excitâisset: ad extremum idem homo in theologiâ fuit, librósque scripsit de Christianâ religione quatuor, flagitiosâ nouitate infames: hinc res nouas cum Caluini grege molitus, & in magnâ illâ perduellium internectione, Lutetiæ peractâ, inter hostes patriæ obtruncatus est.

Non desiderauit respub. eandem, in reprimendâ ingeniorum lasciuiâ, ordinis amplissimi diligentiam: sed & probata est in illâ Rami causâ; & toties, in doctrinæ insolentiam, senatûs decreta facta sunt, quoties emersit il-

la, & vetustioribus disciplinis insidiata est: ut hæc monumenta essent, quanti curam hanc ad reip. quietem interesse publicum Galliaë consilium iudicaret.

Quæ principum, magistratuumque sanctiones, cum in omnem doctrinaë novitatem graues & seueræ: tum verò in eam quæ religionem attentaret, hoc grauiores fuere semper, quò propius ab eâ, præsentiusque periculum imminere visum est. Reguntur certè, reguntur à præpotente Deo respublicæ: neque aut rigidâ quâdam necessitate fati, aut præcipiti volubilitate fortunæ; sed æternæ mentis numine, & prouidentiâ gubernantur. Nutu fundat imperia, nutu destruit: præscribit iis diurnitatis & potentiaë fines, eorumque amplitudinem suo fauore metitur. Quapropter hoc regnis vsuuenire, frequentibus experimentis edocti sumus, ut perinde atque religionem curarent, quæ nostra vna cum Deo consuetudo est; ita vel starent eorum res, vel labarent: neque gentes vllæ sacrorum abiecerint & cerimoniarum formam, quæ non reip. quoque amiserint.

Neque verò tunc læditur religio solùm, cum peregrinis ritibus, & abhorrentibus à primâ institutione sacris, tota corrumpitur: sed

etiam cùm alienæ doctrinæ, quamuis in specie incorruptæ, afflatu leuiore perstricta tentatur; tunc eius maiestatem imminui, ei periculum, patriæque adeo, creari putandum est. Nam si nouare fas esset cuius, qui modò præfaretur, nihil à se nisi sanctum afferri; qui nouandi finis esset? aut quod tandem theologiæ nostræ vestigium teneremus? Quid quòd non est religio ex iis concreta partibus, quarum aliæ dissolui, intactis aliis possint? sed eius ita coagmentatum corpus est, vt totam commoueat, qui eam aliquâ parte concusserit; ita simplex atque indiuidua ratio, vt supersit ex eâ nihil, si quid vel modicum ademeris. Quidquid religioni addideris, superstitio est; quidquid detraxeris, sacrilegium. Virgo est: intactam seruari oportet; neque vel attrectari temere, vel delibari quidquam ex eâ, sine probro, & incesti suspitione potest. Quamlibet sit præclarum & illustre nouum illud doctrinæ munus, quo donandam religionem suscipis; similis mihi vidêris adulteri, qui magnis conditionibus virgini stuprum offerret. Vetusta eadem, & cana est: eam fucus & cerussa non decet; illudit eius ætati, quidquid nouarum est elegantiarum, & adscititiæ pulcritudinis, recenti artificio com-

paratæ : atque vt senili maiestate , veneranda est ; ita nouis in cultu instructûque deliciis , & omni comptioris meretriculæ mundo adornata vilesceret. Quòd si & violatur hæc , minimarum rerum inductâ nouitate ; & eâ læsâ regnis à vindice Deo conuersiones , & exitia impendent : intelligitis , auditores , quàm sit è republ. defendi nouatorum audaciam omnem ab eâ doctrinæ parte , quâ sacrorum interpretatio continetur.

Sed quoniam illi religionis corruptores duci religione , metûq; numinis non solent , Deûmque ac Diuina omnia nullo habent loco ac numero : relinquam vniuersum illud argumentorum genus : iis agam vnis , quibus cum profano quoque pugnarem , rémq; patiar humanis rationibus & iudiciis æstimari.

Ex omnibus , quæ concitationes efficiunt animorum , éstne aliquid , auditores , quod vim naturâ maiorem his duobus habeat ; nouitate , dico , & religione ? Habet hæc multum auctoritatis , illa plurimum illecebræ : hæc animis imperat , illa blanditur : hæc veneratione populorum , illa eorundem amoribus ; vtraque , admiratione excipitur. Et religionis quidem tantam esse vim , ipsi religionis & pietatis expertes homines duxerunt , vt eam in republ.

iusserint ad regendos, continendosque populos præcipuo studio curaque seruari: nouitatis verò ea semper gratia fuit, vt nouarum inuentores rerum, & artium, Dij quondam à profanis gentibus habiti, & consecrati fuerint. Quæ si concurrant ambæ, simulque conspirent; si nouitas blandimenta sua religioni, religio suum nouitati pondus & maiestatem addiderit: nihil erit, vel suauius ad illiciendos animos, vel potentius ad eosdem, quamcunque libebit in partem, impellendos. Quare hoc semper consultissimi quique rerump. moderatores diligentissimè prouiderunt, ne qui existerent noui religionum interpretes, auctoresque sacrorum, qui doctrinis suis infatuarent ciuium animos, adiunctosque sibi & religionis nexu, & gratiâ nouitatis, possent ad quiduis audendum abducere.

Quibus sunt aliis artibus ad Europæ perniciem grassati illi tot rerump. euerfores, geminæ voragines scopulique regnorum, infanda ad omnem Christianæ gentis memoriam nomina, Lutherus, & Calvinus? Nouæ theologiæ figmentis, laruisque religionum recentibus, emotæ ciuitates, conuulsæ prouinciæ, turbata imperia, omnis Europa concussa est. Quam ante istorum tempora viam perdendæ Asiæ

Africæque, & excitando sibi regno Mahometes iniit? tenuis & sordidus camelorum pastor, nouæ doctrinæ magister repente factus, diuinum quendam afflatum animi simulans, cælestiumque congressum, multitudinem superstitione captat, superstitionem armat audaciâ; tot militum ductor, quot discipulorum antè doctor fuerat, religione allicit, armis terret, vastat, incendit, imperat.

Lucret.
lib. 1.

Tantum religio potuit suadere malorum.
Imperiosa religio! seu tu verâ, seu falsâ persuasione niteris, utrobique imperiosa, & summa dominatrix animorum! Parem adhibet concutiendo terrarum orbi machinam, quisquis hac industriè & solerter utitur: neque populos certiùs regere quisquam potest, quàm qui eos hoc freno moderatur. Cùm enim sit omnium innata & infixæ mentibus notio superioris cuiusdam naturæ, cuius pendere nutibus se, fortunas suas, alteriùsque adeo vitæ felicitatem intelligant: naturâ fit, ut quo quisque se magis amat, hoc sit in eius cultum reuerentiâque propensior. Nihil est eâ populis antiquius, quàm nihil vel cum rebus suis coniunctius, vel per se augustius esse ducunt: hanc traditam sibi à parentibus præcipuam possessionem, neque tam rerum suarum, quàm

sui partem reputant, hærentem in ipsâ naturâ, & intimis sensibus admirabiliter insculptam. Quò fit, vt noua religionum interpretamenta, eodem animo nonnumquam excipiant, quo recognoscerent indicatam sibi partem aliquam insignem paternæ hereditatis, quæ diu latuisset. Hinc eorum inflammantur studia; atque vt nihil habent eâ re carius, ita nihil est, quod huius accipiendæ, & conseruandæ causâ non audeant: neque morantur eos vlla pericula, cùm hac specie velata sunt.

Ex quo funestissimum etiam illud accidit, cùm nouæ religionum doctrinæ ostentare se populo cœperunt, vt dissidentibus ciuium animis, & partim nouitate abreptis, quæ leuiores impellit; partim antiquitate stantibus, quæ grauiores retinet; vtrisque religione nitentibus, quam omnes affectant; secum ipsa luctetur intus resp. & à se quodammodo diuisa æstuet, eæque concitentur in ipsâ turbæ seditionum, quibus concordia ciuium, vis legum, auctoritas magistratuum opprimatur.

Nam ciuium quidem, in illis de re tantâ diuortiis, quæ potest esse caritas, & conspiratio? quæ non fouebuntur dissensiones, cùm ruptum erit vinculum illud publicæ societatis; fietque discordiæ fomes, qui concordiæ

nexus antè fuerat ? quæ non aperta odia palàm erumpent , cùm inter se discordabunt eà de re , quæ publica & omnium communis est ? quàm erunt sæui atrocésque conflictus animorum , cùm pro aris vtrique certabitur , & in religionem religio pugnabit ? Etenim vt nunquam inter se , nisi acerrimè , fratres oderunt , propterea quòd summum illud odium oportet esse , quod fraterni amoris vim superare potuerit : sic eorum , quos eiusdem religionis quasi cognatio & germanitas quædam coniunxerat , dissociari non possunt animi , nisi crudelissimis diffidiis , quæ pristinæ coniunctionis recordatione , vehementiùs ingrauescant.

Legum verò quæ tunc esse vis , aut quæ vigere disciplina poterit ? Sunt enim profectò leges ab imperiorum conditoribus religione fundatæ , vel quòd præscripta illa officiorum vitæque communis à vitæ magistrâ religione petenda duxerunt ; vel certè , vt venerationem iis maiorem adsciscerent : & si fortè præcipientem furore ac desperatione populum , poenarum metu regere , aliquando leges non possent ; tunc eundem sanctitate suâ quadam , & quasi diuinitate continerent . Quare cùm religionem afflare doctrina insolentior , cùm per-

mulcere

mulcere ciuium animos & commouere cœperit : quid aliud, quàm periclitari leges, eâsque vel subducto solo ac fundamento ruere, vel concusso labare necesse est?

Quid interim magistratus? alteri fauebit parti? alterius offensionem incurret: neutri se addicet? vtrique erit inuisus. vereri enim & amare quî possint, quem nullius religionis hominem ducunt? aut quam huic inesse religionem putent, qui nullam profitetur? Quæ magistratuum auctoritas, quàm parum tuta sit inter huiusmodi sectarum nouitates, & temerarias commutationes sacrorum; intelligimus, auditores, ex eorum hominum gestis, qui religioni nostræ aut vetustas opes detrahere, aut noui quidquam aspergere recentis doctrinæ fuco tentarunt: quorum illud semper ingenium fuit, vt impatientes dominationis essent, potestatemque principum, occultè primùm & quasi per cuniculos, tum vbi tempus ferret, apertâ vi & professis odiis oppugnarent. Et verò cùm sit illud peculiare Christianæ professionis, vt demissis omnes subiectisque mentibus simus: proprium hoc contrà videtur eorum esse, qui eius immutare leges, & peruertere instituta conantur, vt maiorum imperium superbè, arrogantèrque de-

D

tredent. Quàm proclive est, vt qui tot seculo-
rum, tot ingeniorum venerandam auctorita-
tem spreuerit, hominem vnum vereri tandem
& obseruare dediscat? quàm affine, vt regia iu-
ra conculcet, qui Diuina protriuerit? Parit vi-
uendi licentiam, illa opinandi, & sentiendi li-
bertas: assuescunt præfracta ingenia, suæ sen-
tentia, suique iuris esse: vitæ suæ volunt esse
arbitri, qui religionis fuerunt: inter subsellia,
contumaciæ rudimenta ponuntur. Quis eum
miraretur excitare in repub. turbas, qui priùs
in academiâ suâ turbâisset? violare magistra-
tuum edicta, postquam ordinis sui decretis pa-
rêre recusâisset? & quam expertus esset in euer-
tendis Diuinis legibus audaciam, eam deinde
in regiis exercere?

Sed nihil hominum hæc indoles per se no-
ceat, sint quieti, sint tranquilli; nihil aut mo-
liantur in rep. turbarum, aut deinde molitu-
ri sint: etiam ipsis quiescentibus, patriam eo-
rum doctrina pessundabit. Nouâ scilicet im-
butus disciplinâ populus, nouis institutis vi-
uere incipit, nouoque ingenio: neque pos-
sunt alij mores, non ciues alios, aliâmq; adeo
rempub. efficere. Inducantur licet honesti ri-
tus, salutarésque per sese, & priscis haud pau-
lò meliores: nocebunt tamen, neque tantum

erit in re ipsâ commodi, quantum ab illius nouitate periculi creabitur. *Ipsa* quippe *mutatio consuetudinis* (liceat magni Augustini verbis uti) *etiam quæ adiuuat utilitate, nouitate perturbat.* Vt enim relinquere quotidiana victûs ratio, & contraria quædam adhiberi non potest, quin tentari valetudo incipiat, & temperatio corporis tota commoueri: ita nouis populi studiis, nouoque vitæ genere turbari necesse est reip. statum, quæ nullis aliis conseruari moribus potest, quàm quibus assuevit.

Quid igitur si praua per se ac perniciofa sunt instituta illa, quæ temeraria nouitas inferre docendo aggreditur? Quid si malè in rep. doctores ipsi animati sunt? Et sunt profectò: neque vllus eorum esse solet, qui tantùm patriæ non sit, quantùm pietati, & sacris inimicus. Nam vel excitant in rep. turbas, vt velificentur nouæ religioni, quæ nunquam faciliùs, quàm inter tumultus inuecta est: vel nouam religionem afferunt, vt rep. perturbent, quam norunt hac re maximè vnâ concuti, & euerti posse. Vtrumuis spectent, patriæ pestem vtrinque machinantur. Quis vllam in rep. seditionem vidit, quam isti tanquam flabella quædam non agitent, auerentque?

D ij

quæ turbæ fuerunt, quarum occasionem non captauerint; quibus alendis, consilio, calumniâ, sumptu, omni ope atque operâ, non studuerint? aut quis hoc non videt, factiones illas iam collectas conflatasque, ad manum esse cuius ex optimatibus factioso, tanquam expeditas, stantésque in procinctu, & ducis alicuius nutum expectantes? Quod si gentibus cæteris ignotum antea fuisset, nostris cladibus superiore seculo didicissent. Sed & suis ipsæ sunt eruditæ casibus, vixque vlla est, cuius in sinu impressa non existat tristissima quædam ad memoriam vestigia, ex quibus intelligere posteritas queat, quid in illâ religionum nouitate, vel sectatores factionibus; vel doctores, furore & violentiâ; vel doctrina ipsa, suâ peruersitate & malignitate quadam, publicis rebus minitetur.

Græcia, regum olim parens, alumna maiestatis, omnium magistra & domina populorum, quæ te fata tot spoliarunt opibus, & ornamentis, quorum ex omni splendore, vna tibi nominis vmbra superest? Obsolescere apud te coepit antiquum illud imperij decus, cum primùm vetustæ religionis integritatem novis opinionum commentis adulterare coepisti. Fuerunt diuortia doctrinarum, & perpetuæ

de mysteriorum nostrorum sanctitate contentiones, tot bellorum prænuntiæ, quæ te, tuæque sacra expilarunt. Multata est illa Diuinis de rebus decernendi libertas, durissimâ feruitute, quâ deinde pressa es: exemplumque in te positum est, in quo gentes omnes agnoscerent, præcipitem illam sacris in rebus innovandi licentiam, vel causam exitij, vel omen impendentis calamitatis esse. Pacata esses, Britannia, nisi te hi turbines agitassent. Ex quo inhiare cœpisti ad omnes de religione doctrinas, & suspena ex illis auris esse; nulla tibi quies à tempestatibus, & naufragiis fuit. Olim fortunata, nunc incerta erransque insula, quasi eruta radicibus tuis, & à fundo reuulsa, fluctuas: tot abrepta ventis in diuersa pellentibus, quot varias pugnantésque sectas vna secuta es: tot lacera partibus, quot te formæ superstitionum contrariæ diuidunt, distrahúntque: cadauer imperij, ex quo apud te anima imperij auita religio extincta est: aut potius, ex quo nouas alias accepisti, similis eorum hominum, qui cum sint à multis infessi correptique impuris spiritibus, raptantur ab iisdem, vexanturque sæuissimè, suumque in se furorem exercentes, non membris, non capiti parcunt; neque possunt suo regi spiritu, dum à multis

alienis, & aduentitiis agitantur. Vnde apud vos, Belgæ, tanta rerum est superiore seculo facta conuersio? eiecti principes, vt plebs imperaret; noua in vrbiū ruinis fundata resp. quæ sita vitæ libertas, inter cædes mortemque certissimam, cui nusquam amplius theatrum, quàm in angustâ illâ portione terrarum pauerat. Illos tumultus, illas prouinciarum vestrarum ærumnas, & perpetuas tot annorum tempestates, sparsa temere apud vos exponendæ religionis nouitas vna concitauit. Germania, quæ gens erat in orbe terrarum te beatior? quæ omnium, aut statu pacatior, aut fundatior opibus, aut imperio potentior, antequam æstus illi aliarum ex aliis doctrinarum, religionem absorberent tuam, cùmque religione adeo, beatam illam pacis & otij tranquillitatem pellerent, exhaurirent illam opum amplitudinem, illos potentiaë neruos eliderent? Iisdem in sinu tuo procellis Bohemia, iisdem Pannonia iactata est: neque prouincia, quàm latè pates, vlla fuit, quam non hæ commotiones euerterint. Eadem à te lues in Septentriones summissa, cædes atque occisiones fecit in Daniâ, expulit è Sueciâ reges, dissensiones commouit in Poloniâ; vbique bella, strages, parricidia excitauit.

Abstineo à te consultò, Gallia: parco luctum renouare funestissimorum temporum, quorum ipsi partim incendia, partim fumantes adhuc reliquias vidimus. hoc tantùm interrogo: quæ tibi pestis tantum consciscere malorum potuit? quo delusa & capta fascino, in te ipsam coniu-rata pugnabas, tuis opibus consumpta, tuis fracta viribus, quæ alienis semper inuicta fue-ras? cùm à templorum ruinis, ad vrbium & prouinciarum direptiones; à contemptu sacro-rum & cerimoniarum, ad legum euerisionem; à sacerdotum proscriptionibus, ad cædem ma-gistratum; à Diuinæ auctoritatis neglectione, ad regiæ despicientiam odiùmque, nefarij ci-ues bello indicto progressi sunt. Tibi, finitimis-que populis, tot calamitatum causæ, nouæ de theologiâ fabellæ fuerunt.

Prodibant argutuli morum religionisque censores, velut dij quidam è machinâ, homi-nes ignoti priùs, & suâ tantùm nouitate fa-mosi. Erat in vultu habitûque omni, expressa priscorum temporum simplicitas, & affabre quodammodo facta modestia: quam alij ad conciliandos animos comitate quadam, & af-fabilitate sermonis exquisitâ; alij ad incutien-dam venerationem, tristitiâ & seueritate con-diebant. sanctitatem integritatémque vitæ

congressus ipse spirabat. Profitebantur afferri à se laudatiora quædam instituta, & castigatorem disciplinam, qualis aut natæ recens, aut æui quodam flore viuidæ religionis fuerat: consenuisse apud æquales suos Ecclesiam, illâ viriditate, illo ætatis integerrimæ robore, ac virtute defectam: à limpidis illis fontibus diuertisse multas iam ætates ad turbidos lutulentosque riuulos, quorum cœnosæ ac putres aquæ ad sua tempora permanassent: correpsisse in religionem, ipsûmque adeo finem Ecclesiæ, sordes errorum intolerabiles, morumque corruptelam, quibus emendandis prouisum esse diuinitus antistitem suum aiebant. Postquam leuioribus in rebus minimâ offensione prolusisse visi sunt: primus est ab iis impetus in Christiana sacramenta factus. Reiecta priuata sui accusatio, & larua quædam pœnitentiæ, eaque publica, ad veteris illius, vti iactabant, amussim exacta, seruata est. Redactum ad tenuem exilémque vmbra sacramentum omnium augustissimum, eiusque vsus valde infrequens inductus; quo vno captata omnium ingenia sunt: nam & superstitioni ducebantur reuerentiæ specie, & licentiores minúsque amantes sacrorum, probabant hanc ceremoniarum vacationem loco

religionis oblatam, in eoque se pios esse gaudebant. De Diuinâ gratiâ, deque humanæ arbitrio libertatis, venditari flagitia cœpta sunt: in quibus nihil studebant magis, quàm ne quid noui protulisse viderentur. vbique auctorem Augustinum, vbique prima Ecclesiæ secula, doctrinæ sibi normam, exemplumque religionis esse prædicabant. Cognoscite, Auditores, quàm sit omnis per se odiosa nouitas, cuius artifices & molitores ipsi, etiam cum eam efferre in lucem, & commendare populo student, nihil à se vehementiùs, quàm nouitatis odium deprecantur; maluntque carere inuenti laude, quàm adhærescentem ad res nouas offensionem suspicionemque iustissimam subire. Augustinum interim, doctores in exedris, in circulis mulierculæ, in officinis sellularij opifices, doctrinæ suæ fundum crebris sermonibus vsurpabant. Pandebantur omnibus operta theologiæ; mysteria nostra, oblectamenta plebeculæ facta; Dauidis carmina, sacri libri omnes, omnia religionis arcana, patrio sermone vulgata sunt. Primæ in illâ rep. mulierum partes erant, vt quæque lepidissimè garriebat, ita vel in disceptandis controuersis, vel in aucupandis, aggregandisque ad partes suas amatoribus, maximâ laude versa-

E

34 ADVERSUS NOVITATEM
batur. Vbi coalita in corpus & conflata secta
est, proprii catechismi, propriæque precum
formulæ spargi coeperunt in vulgus: vt nouæ
religioni noua elementa ne deessent. Factæ
quoque, ad sustentandam ciuium inopiam,
largitiones effusissimæ, vel ad prolectandam
facem egentissimorum hominum; vel ad il-
ludendum incautioribus, & nouam impieta-
tem, hac vetustæ pietatis & charitatis specie
velandam. Nihil autem omnium æquè noce-
bat, atque nimia quorundam mollitia, viro-
rum alioqui minimè malorum, & sanioris do-
ctrinæ retinentium: qui siue naturâ mitiores
erant, & vrbaniore iusto, siue delusi fucio illo
sanctitatis, certè parum theologiæ gnari, no-
uam hæresim damnari palàm vetabant, aut ap-
pellari duriùs, tanquam si probabilis contro-
uersia foret; & necessariam religionis defen-
sionem, contumeliam vocabant. Augeban-
tur enim illius pestis pericula, dum eius odium
minuebatur: & quò minùs erat suspecta, eò
securiùs gliscebatur. Conscendebant fidenter in
templorum pulpita, buccinatores exitiosæ
disciplinæ: ludimagistros captabant, quo-
rum operâ teneræ puerorum mentes occupa-
rentur: propria quædam sibi gymnasia, tan-
quam emporia doctrinæ suæ, nouæque reip.

feminaria vindicabant. Viri eruditi, si pecuniâ subornari poterant, ingenti stipendio redempti: si corruptelæ minimè affines visi; vexati calumniis, appetiti contumeliis, modis omnibus infamati: neque fuit cura potior, quàm vt ordines professione vitæ ac nomine religiosos, partim odio, partim ludibrio exagitatos, vel deterrerent à meliorum propugnacione partium, vel omni apud populum auctoritate spoliarent. Si quis erat, quem contra rem suam venire intelligerent: hunc, quisquis esset, dum acceptas à patribus, nemini-que ante illorum recordiam vocatas in dubium doctrinas fide bonâ exponit, palàm insultabant Pelagianæ perfidiæ; Pelagianum pleno ore, buccis-que tumentibus, haud scio an fastidiosius, an contumeliosius appellabant. Pelagiana ipsis Sorbona, Pelagiani sanctissimi quique doctores, Pelagianus Pontifex Maximus erat. Nihil dico, quòd ipsorum monumentis consignatum hodiè que non exstet. Et principio quidem cum magnæ fuissent in Romanum Pontificem, maximæ in Ecclesiam obsequij & reuerentiæ significationes datæ: ad extremum, derisa huius auctoritas, illius fulmina exhibitata per ridiculum, & temere laccessita. Petebatur vnum illud Ecclesiæ ca-

put, vt deinde faciliore de præsulibus cæteris
victoriâ defungerentur: redactum in ordi-
nem, & æquo parique iure cum episcopis
aliis esse iussum, diuidebant in plura capita, vt
esset vis eius distracta debilior. neque pax iis
fuit quiesve vlla, quoad importunam cerui-
cibus suis omnem sacrorum magistratum au-
ctoritatem excuterent. Hic ad potestatem re-
giam oppugnandam gradus fuit, hæc populo
ad perduellionem via munita est. Quid in
animos non possit conciliatricula nouitas? Po-
pulus regum suorum præ cæteris amans, vbi
nouarum opinionum religionumque quasi
musto quodam incaluit, classicum in reges
suos canit furore atque amentiam præceps;
conscribuntur ex omnibus ordinibus innume-
rabiles copiarum; summis, mediis, infimis, ad ar-
ma tanquam ad sacra conuolantibus. omnes
ab antesignanis suis religione, ferroque arman-
tur. Succenturiatur huic militiæ manus in-
gens, vel desperatorum, qui fortunæ suæ fa-
stidio, publicam odisse solent; vel simplicium
& incautorum, quibus aliorum exempla ius
faciunt. Ita ex minimis initiis pestiferæ no-
uitatis, quæ negligenda plerique ducebant,
ex illâ emendatione morum ad exemplum
sanctissimæ vetustatis expressâ, adeo succe-

uit impietas, eoque sensim ad huius exitium imperij prouecta est; vt regnum suum in Galliâ reges nostri propè quærent. Qui vt minus haberent apud omnes venerationis, minorque populo religio esset, in eos pugnare, quibus vel odio, vel contemptui habendis assueuisset: prius etiam, quàm armis peterentur, strictus in eos stylus est, cuius mucronem acuebant ad procacitatem omnem sacrilegi scurræ, & in optimorum principum vitâ moribusque defigebant.

Quo ex genere sectaque hominum fuisse oportet illum (satis enim ex ingenio agnoscitur) fuisse, inquam, illum oportet libelli, qui Mars Gallicus inscribitur, auctorem: qui mentito Alexandri Patricij Armacani nomine latere voluit; scriptorem, si quis vnquam alius fuit, in obtrectando furiosum. Quæ vox si paulò visa est amarior, laruam quam induit, Armacanus iste accuset. Ita enim à conuiciando, naturâ sum & institutione alienus, vt si certus libri proderetur auctor, quanquam æquè factum horrerem; personæ tamen, in cœtu præsertim honesto, parcendum ducerem; neque vt grauiore dicto læderem, vt notarem verbo, possem adduci. Sed dum sine cuiusquam iniuria, indulgere iustissimo dolori

possumus, & amor in patriam Regesque nostro; quis inuideat? aut quæ prohibeat officij lex? aut quis naturæ pietatisque sensus non imperet? Reges ille nostros, quotquot sunt, idoneos putavit, in quos omnem contumeliarum fecem, sine pudore ac modo, euomeret. In quo quid primum omnium admirer, indignerve nescio. ita ex omni litterarum, librorumque memoria, qui stolidius mentiatur, præfractius imponat, interprete- tur malignius, noui neminem. Fuit certè, fuit impietatis maximæ, librum scripsisse tam execrandum; in gentem summè Christianam, in Diuina munera, in sanctissimos reges iniurio- sum. Fuit sordidi, vilisque ingenii, arripuisse de triuio crudum illud maledicendi genus; & cum nihil reperiret nisi sanum & integrum, vlcera fecisse, in quibus vnguem infingeret. At quòd furorem illum ne abstinerit quidem ab augustissimis capitibus, quorum vereri effigies debuisset; videte, auditores, quo dignum id nomine, cuius poenæ obnoxium iudicetis.

Sed librum illum sanè mittamus, illum calumniarum gurgitem, contumeliarumque sentinam, quæ agitari diutiùs sine nausèa non potest: eoque orationem, vnde modicè defle-

xerat, referamus. Intelligite, auditores, quàm sint perniciosè de republ. meriti superiore seculo, illi de quibus antè dicebam, paternæ pietatis desertores; & quo patriæ periculo, etiam cùm signa in reges sublata nondum essent, religionem suam novâ doctrinarum colluie inquinari paterentur. ex eo enim id apparebit, quod pugnamus vnum; nunquam huiusmodi doctrinæ novitatem, reip. periculosam non esse. Hoc autem liquidiùs in exemplo cernite.

Facite Armacanum istum non vnius fuisse monstri parentem, sed librum edidisse de theologiâ, Marti Gallico germanum & geminum, id est, valde contumeliosum: facite (quid enim fingere cogitando non licet?) novi quiddam ab eo de religione allatum esse; novam institutam esse sectam; confectum doctrinæ corpus, seu planè novum, seu concinnatum ex alio quodam pestilenti, & ad fraudem, interpolatum. Huic deinde si qui ciues pertinaciter adhærescerent, si eum novæ disciplinæ sequerentur auctorem: hoc à vobis quæro: quamvis nondum erupisset aperta in republ. coniuratio, an non videretur tamen illa hominum natio huic perniciosa regno, & rebus nostris inimica? esset profectò, & suprâ quàm dici

potest, esset inimica. Cùm enim nouitas omnis natura suspecta sit: suscipi certè non solet, si non illius auctor ex omni parte placeat. Numinis tibi alicuius instar est, qui tantum in te auctoritatis obtinuit; amplecteris eius studia omnia; omnia in verba iuras: neque potest in altero tibi detestabilis, in altero Deus aliquis videri. Fingerentur illi ad antistitis sui naturam; hominis ingenium, morèque combiberent; & eius odiis imbuti, factionem conflarent huic imperio vehementer infestam. Cùmque deinde ad turbas, ad defectionem, ad arma ventum esset; qua excusatione vterentur etiam imprudentes, minùsque mali? qui hoc saltem haberent criminis, quòd satis ab eo, quem patriæ suæ scirent hostem; cuius timere debuissent sinistra consilia, non cauissent. maximè si Mars Gallicus non excidisset iuueni Armacano, sed à viro elaboratus esset inter contemplationes illas, quibus nouam à se theologiam diuinitùs hauriri fingeret: neque ignorarent ipsius asseclæ, fuisse vtrumque illud opus eodem fabricatum tempore, eodémque proinde suffusum felle, eodem spiritu animatum. Minùs enim isti causari possent, deceptos se fraudulenta professione, quam vbiq; Armacanus ingereret suauiissimæ

uissimæ charitatis: cùm doctrinam illam nos-
sent inter atrocissima maledicta, furioso inge-
nio conceptam ab eo, qui tum, cùm eam pare-
ret, tetrâ quadam in augustissimos principes
rabie totus æstuâset. Quid verò, si nouus ille
apparatus theologiæ, re nouus non esset? si ni-
hil afferret, nisi recoctas fæces illius doctri-
næ, quæ tot nuper in Galliâ procellas, tempe-
statésque conciuit? quantò esset eumentita ista
nouitas huic regno periculosior? & quo flagi-
tio eam isti susciperent?

In illâ rerum imagine, quam ad exemplum
vltro à me confictam videtis, recognoscite,
auditores, quàm grauitè sit in remp. proximo
seculo, à transfugis illis, ipso nouitatis
initio, exortúque peccatum: qui si nondum
ciuiles motus, nondum inflammatas seditio-
nes, patriæque incendia cernebant; videbant
certè famofos in reges libellos, satísque doce-
bantur his vnis, quæ doctorum suorum mo-
destia, quæ pietas esset; aut quorsum eorum
consilia, nouæque sectæ clandestina & tene-
bricosa institutio spectaret. Si nullus erat re-
gum amor, respectúsque nullus; admone-
bantur amore patriæ, réique communis,
ne acciperent satus pessimos doctrinarum,
quibus recens in ipsorum oculis vexata Ger-

42 ADVERSUS NOVITATEM
mania, & miserrimè conflictata fuerat.

Ego certè si incidissem in illa tempora, ita mihi videor compellaturus præcones istos novitiæ sanctitatis fuisse. Qui vos, aut vnde tandem estis, quibus tantum de religione nostra liceat? Cur nobis de paterna hereditate litem, post tam diuturnam possessionem, intenditis? Sinite nos iisdem vti religionibus, & sacris iisdem, quæ dum hoc regnum susciperet, Divinis muneribus ad gratulationem ornatum est; dum retinuit, florens stetit tandiu, perpetuisque Dei beneficiis est vsum. Sine vobis Gallia tot iam ætates Christiana fuerat: sine vestra theologia reges nostri, tot seculis, Christianissimi meritò dicti erant. Hunc iis titulum eripit, qui de ipsorum religione, & doctrinæ, qua Christiani sunt, synceritate dubitat. Christianissimi dici non possent, si non essent iure optimo Christiani. Quid ergo nostram nobis in religione cæcitatem, errorésque nostros obiicitis; qui eadem, quâ ipsi, professione, eadem doctrina, sacramentis iisdem, cerimoniisque sacrorum utimur? Interim autem dum nostra vobis sordet antiquitas, & prisco ac tristiore cultu religio displicet: novitatis vestræ delicias, & exquisitiorum elegantiam, qua demum ut amplecta-

mur, auctoritate obtinebitis? patrum decretis? pontificum oraculis: vos illa configunt. at doctrinam vestram ne tetigerint quidem; sit res adhuc in medio posita; nondum diiudicata, & decisa sit: cur pro re ambigua, & incerta, patriam in tam certa pericula conicitis? Qua verò tam insigni laude meruistis, vt vobis tanta de re crederemus? an arrogantia illa, qua vos vnos sapere, cæteros tot seculorum: tot gentium, tot academiæ, eruditione iuxta, & sanctitate præstantes viros desipere iudicatis? cum iis nos errare patimini. an effrenata linguæ, stylique petulantia, qua priuatos homines, qua reges, qua pontifices incessitis? his mysteriis nos initiari ne cogite. Idoneus erat scilicet ille hominum furor, per quem Christiana res ad priscae modestiæ formam referretur! O religionis nostræ præstantiam, quæ nisi per maledicos interpretes restitui non poterat! O Dei providentiam, & sanctitatem, qui post tot secula, vos vnos tanto muneri pares inuenerit! Probis, modestis, verecundis hominibus, si noua, de sacris & religionibus, dictata darent, non crederem: & vos audiam? Quòd si pruritus innouandæ doctrinæ tantus vrebat: saltem aliam inferretis, quàm quæ recen-

tium tumultuum concitatione infamis est. ecce vix afflata nobis est illa, cum pax, & quies turbari cœpit. Faceffite cum hac vestrâ, bonæ mentis & tranquillitatis inimicâ, sapientiâ.

Hæc mea fuisset, vt mihi quidem videtur, ad illos nouitatis architectos, & iustissima quidem oratio: certè hostes illos patriæ duxissem, & pacis inimicos, otiique communis. Nunc autem, quantas à nobis Deo optimo, maximo, gratias haberi par est, auditores, qui tranquillam rempublicam, & commodiora tempora nacti simus? tum quanta nobis vigilantia prouidendum est; vt quò fuit maioribus nostris nouitas doctrinæ funestior, hoc simus in retinenda eius vetustate firmiores.

Non id eò loquor, quasi occupato à veteribus omni doctrinarum orbe, nullus inueniendi locus posteritati supersit: neque hanc fieri velim iniuriam, aut disciplinis, vt nullis deinceps nouis opibus locupletari queant; aut ingeniis, vt sit iis campus omnis exercendæ industriæ præclusus. Inueniant certè, quibus hæc vel libido est, vel indoles: sed ita inueniant noua, vt vetera non perdant; artes à maioribus acceptas illustrent solertia sua, non

inuidia quadam extinguant: quidquid industriâ sibi pepererint suâ, sit ipsis velut castrense peculium, quod ad patrimonium adiunxerint. Atque vt nouum aliquem mundum excitatis vrbibus, deductis aquis, hortis nemoribusque confitis, homines condiderunt sic, vt ædificatum à Deo mundum non destruxerint, sed ornarint: ita nouum aliquid in doctrinis creare, eatenus fas esto, vt tanquam inædificatum veterum disciplinarum solo, ad ornamentum iis, & splendorem accedat. Seruentur antiquæ mortalium altrices, à quibus sunt ætates ad hanc diem, gentesque omnes educatæ: ipsæ, si sunt aliquæ, minùs illustres, suum apud nos decus ac dignitatem obtineant: neque momenti nullius ducamus eas, quas ad reipublicæ salutem pertinere, regum nostrorum, senatusque grauissimis iudiciis decretum est.

Parisiensis est præsertim Academia, cum omnes vetustate superet, doctrinarum antiquitatem tueri; cum fama religionis vbique clara sit, profanam à theologia nouitatem arceret; cum sit regum nostrorum condita, & amplificata beneficiis, infensam ipsis, eorumque imperio, nouandæ doctrinæ libertatem compescere. Et facit profectò, tantaque au-

toritate facit, quanta illorum exemplo & decretis inest, qui cum ætate doctrinæque præstent, ordinis sui dignitatem sustinent, ac tuentur omnem. Quam integritatis laudem, eò sibi diuturniorem defendet bonarum artium mater, quòd, & sapientissimi quique pro antiquæ doctrinæ tutelâ diligenter excubant, & cæterorum neminem par est credere, tam amentem futurum unquam, ut dum conspirare cum principibus suis summâ cum laude potest, ab iisdem malit, cum multiplici flagitio, deficere. Is enim (si quis huiusmodi oriretur aliquando) dum & in academiam contumax haberetur, & in religionem sacrilegus: ostenderet simul, quàm metuendus patriæ civis esset. Nullum, quippe ingenium est reipublicæ perniciosius, quàm eorum, qui vel fastidio quodam, auctoritatem omnem sine verecundiâ spernant; vel si novarum rerum auctores ipsi non sunt, pateant certè corruptelæ, & auctoritati à factiosis, pretioque conducti, res augustissimas duas, religionem, doctrinamque cauponentur. Quid patria, quid communis tranquillitas patiatur, pensi nihil habet hominum illud genus; dum quantâ mercede locati sunt, tantas aut scribendo, aut vociferando tragœdias excitent. Perturbanda

est publica quies, perrumpendæ leges, sacra violanda, euertendum imperium; vt nouatoris vnus somniis quærat auctoritas: miscenda sunt cuncta tempestatibus; modò iisdem ille ventis ad gloriam prouehatur: tanti est perire omnia; dum antistitis sui secta, noménque vigeat. Hæc factionis omnis indoles, hoc ingenium est, auditores: cuius ab importunitate vt caueamus in posterum, & præteriti temporis calamitates admonent; & faciunt eadem, vt nullo negotio caueamus. Est enim tam recens apud nos memoria fraudum omnium, quibus circumuenire populi religionem perfida nouitas solet, vt iis deludi, nisi volumus, non possimus.

Quem enim facere fucum impostores vlli hac ætate possent? aut quæ verba darent? leue quiddam, & exiguum esse, quod innouatum venirent? hæc postremæ ætatis perduellium primordia fuerunt; eundem exitum iure formidarem. nihil à se nisi religiosum doceri? eadem isti oratione vtebantur; à quibus tamen attentata est deinde per religionis exitium patriæ salus, perinde quasi per parentis vnus latus, alterius vita peteretur. referri à se sanctissimæ antiquitatis nitorem? aliis esse ludendi præstigiis: explosum est in Lu-

48 ADVERSUS NOVIT. DOCTRINÆ.
theri, Calvinique causa, simulacrum illud
inane vetustatis; neque nos fallere larua ea-
dem, aut vanis terroribus commouere pos-
set, quam ridere iam pridem assueuimus. At
quid responderent vicissim iidem, cum ex-
postularem de periculis summis, quæ noui-
tate illa sua non religioni tantum, sed etiam
patriæ conflarent? quid causarentur? nihil se
periculi videre? & nostris, & vicinarum gen-
tium exemplis recentibus conuincerentur.
Sed non viderent sanè; ignorarent, quam mo-
lirentur reipublicæ perniciem; tantum mali
imprudenter facerent: tamène minùs coër-
cendi viderentur? aut quis amentem idcirco
reprimendum non putet, quòd nullo suo
scelere domum incendat? Nulla satis tuta res
est, vbi sacra periclitantur. Mens est repu-
blicæ religio; immortalem esse oportet: fun-
damentum est imperij; concuti sine ruina
non potest. Quæ vt regnorum omnium ha-
beantur communia, de nostro certè id tan-
quam proprium statuamus: cum sit omnium
vetustissimum, nullum esse cui nouitas videat-
ur infestior; cum religione fundatum sit, sa-
cram in eo doctrinam, sine præsentis ruinæ pe-
riculo, mutari non posse.

DIXI.